

Examen VMBO-GL en TL
2007

tijdvak 2
dinsdag 19 juni
9.00 - 11.00 uur

economie CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 39 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 47 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Wat doen we met al dat papier?

Bij de beantwoording van de vragen 1 tot en met 5 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 1 en 2 in de bijlage.

In Nederland wordt veel papier en karton gebruikt. Er wordt dus ook veel papier en karton weggegooid.

Gebruik informatiebron 1.

- 1p 1 Hoeveel bedraagt het gemiddeld papier- en kartonverbruik in kilogrammen per hoofd van de bevolking in 2004?
- A 0,2 kg
 - B 4,8 kg
 - C 54,6 kg
 - D 206,8 kg
- 1p 2 Het nationaal inkomen stijgt elk jaar, maar het verbruik van papier en karton is de laatste jaren iets afgenomen.
- Geef een verklaring voor het lagere verbruik van papier en karton van de laatste jaren.

Gebruik informatiebron 2.

- 1p 3 Het Informatiecentrum Papier en Karton is een milieuorganisatie die als doel heeft consumenten en producenten bewuster met papier te laten omgaan. Het informatiecentrum heeft als slagzin 'De zeven levens van een krant'.
- Geef aan wat het informatiecentrum met deze slagzin wil bereiken.

In de gemeente Ede zijn op 1 juli 2005 blauwe containers uitgereikt aan de burgers. In deze blauwe containers kan oud papier worden verzameld. Elke veertien dagen wordt oud papier opgehaald met vrachtwagens. Vóór 1 juli 2005 werd oud papier door de burgers in de vuilnisbak gedaan of ingeleverd bij voetbalvereniging Blauw/Geel.

- 1p 4 Het nieuwe systeem gaat de gemeente meer geld kosten.
- Geef een reden waarom de gemeente het oud papier toch zelf gaat ophalen.

- 1p 5 Een half jaar lang haalde de gemeente de blauwe bakken zelf op. Toen werd door de gemeenteraad besloten om per 1 januari 2006 de blauwe papierbakken te laten ophalen door voetbalclub Blauw/Geel. De vrachtwagens worden beschikbaar gesteld door de gemeente. De opbrengst van het oud papier is voor de voetbalclub.
- Zullen door deze maatregel de maatschappelijke kosten dalen, stijgen of gelijk blijven? Geef een verklaring.

Een nieuwe televisie!

Bij de beantwoording van de vragen 6 tot en met 12 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 3, 4 en 5 in de bijlage.

Maarten is gek op voetballen. Voetbal kijken op tv wel te verstaan. Daarom wil hij graag een nieuwe tv kopen. Hij wil een mooie plasma-tv. Zijn vriendin Mimi vindt het maar niks. "We hebben winterkleding nodig", zegt ze. "Die tv kan wachten."

- 1p 6 Behoeften kunnen worden ingedeeld in primaire en secundaire behoeften. Hieronder staan twee uitspraken.
- Geef van elke uitspraak aan of deze juist is of onjuist.
- Uitspraak 1: Mimi's behoefte aan winterkleding is een primaire behoefte.
Uitspraak 2: Maartens behoefte aan een plasma-tv is een secundaire behoefte.
- 2p 7 Maarten luistert niet naar Mimi. Hij gaat naar de winkel en zoekt een plasma-tv uit. Alleen heeft hij niet genoeg geld. Gelukkig kan hij krediet krijgen. Hij mag per maand betalen. Dat doet hij.
- Wat voor soort uitgaven zijn deze termijnbedragen voor de tv die Maarten gaat betalen? Geef een argument voor je mening.
- Gebruik informatiebron 3.*
- 1p 8 Hoeveel bedragen de kredietkosten in 4 jaar?
- A € 647,40
B € 790,61
C € 1.151,59
D € 2.589,60

Gebruik informatiebron 3.

- 1p 9 Mimi vindt de aankoop maar niks. Ze roept: "Die tv is niet eens van jou!"
Heeft Mimi gelijk?
- A Ja, want bij huurkoop word je nooit eigenaar.
 - B Ja, want je bent pas eigenaar na betaling van de laatste termijn.
 - C Nee, want bij huurkoop wordt er niks gekocht.
 - D Nee, want ook bij huurkoop ben je meteen eigenaar.

Gebruik de informatiebronnen 3 en 4.

- 2p 10 Mimi heeft nog meer bezwaren tegen de aankoop. Ze vindt dat Maarten geen rekening heeft gehouden met het stroomverbruik van de televisie. "Je had heel wat geld kunnen besparen als we onze oude Samsung met een 80 cm beeldbuis hadden gehouden en niet de Philips plasma-tv hadden gekocht."
Maarten kijkt per jaar 900 uur naar de tv.
→ Bereken hoeveel geld Maarten per jaar op de energierekening had kunnen besparen als hij zijn oude Samsung tv had gehouden. Geef de berekening.

Gebruik informatiebron 5.

- 1p 11 De overheid zorgt voor het milieu. Zo moet Maarten een verwijderingsbijdrage van acht euro betalen bij aankoop van zijn nieuwe tv.
→ Zullen door de invoering van de verwijderingsbijdrage de maatschappelijke kosten dalen, stijgen of gelijk blijven? Geef een verklaring.
- 1p 12 Wie elektrische apparaten koopt, betaalt een wettelijk verplichte verwijderingsbijdrage voor het recyclen van die apparaten. Ter aanvulling hierop heeft de overheid een reclamecampagne opgezet met de onderstaande leuze:

zonder u valt er niks te recyclen

- Welk doel wil de overheid met deze leuze bereiken?

Energierkening naar 2000 euro

Bij de beantwoording van de vragen 13 tot en met 17 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 6 en 7 in de bijlage.

In het verleden konden de consumenten alleen maar gas en elektriciteit kopen bij één aanbieder. In augustus 2004 bepaalde de overheid dat de energiemarkt zou worden geliberaliseerd. Liberalisering wil zeggen dat de mensen zelf kunnen bepalen bij welke aanbieder ze gas en elektriciteit gaan kopen.

1p **13** De consument kan voordeel hebben bij de liberalisering van de energiemarkt. Wat is daarvan de verklaring?

- A Doordat er meer aanbieders komen gaat de prijs omhoog.
- B Doordat er meer aanbieders komen gaat de prijs omlaag.
- C Doordat er meer vragers komen gaat de prijs omhoog.
- D Doordat er meer vragers komen gaat de prijs omlaag.

Gebruik informatiebron 6.

2p **14** Nuon is een aanbieder van energie. In de toelichting op de energieprijzen van 1 januari 2005 staat te lezen: "bijna de helft van de energierekening voor een gemiddeld gezin bestaat uit energiebelasting en BTW".
→ Hoeveel euro betaalde een gemiddeld gezin in 2005 aan belastingen op de energierekening? Geef de berekening.

1p **15** De hoge energiebelasting zorgt voor hogere inkomsten van de overheid. Volgens de minister van Financiën gaat het niet alleen om de inkomsten.
→ Welke andere reden is er voor de hoge energiebelasting?

Gebruik informatiebron 7.

1p **16** Volgens Nuon moeten de gezinnen veel zuiniger omgaan met gas. Het gevolg zal zijn dat de energierekening kan gaan dalen. In een reactie zegt de Consumentenbond dat uit de grafiek blijkt dat Nuon ongelijk heeft.
→ Geef een argument waaruit blijkt dat NUON ongelijk heeft.

- 1p 17 Nuon vindt dat de overheid weer subsidie moet gaan geven voor de isolatie van een woning of bij aanschaf van een hoogrendementsketel voor de centrale verwarming.
Door deze subsidie stijgen de maatschappelijke kosten, maar het levert ook maatschappelijke opbrengsten op.
Welke invloed heeft het geven van deze subsidie op de maatschappelijke opbrengsten?
- A De maatschappelijke opbrengsten blijven gelijk, omdat er nog steeds energie wordt verbruikt.
 - B De maatschappelijke opbrengsten dalen, omdat het Rijk de subsidie moet betalen.
 - C De maatschappelijke opbrengsten stijgen, omdat er door minder energieverbruik minder milieuvervuiling ontstaat.

Benzine en belastingen

Bij de beantwoording van de vragen 18 tot en met 22 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 8 in de bijlage.

Gijs, Arjan en Merel zijn bezig met het huiswerk voor economie. In het werkboek staan enkele vragen over accijnzen. Accijnzen zijn belastingen op bepaalde producten. De overheid ontvangt per jaar ruim 10 miljard euro aan accijnzen.

- 2p 18 Door het heffen van accijnzen beïnvloedt de overheid de consumptie.
→ Leg uit op welke manier het heffen van accijnzen de consumptie kan beïnvloeden.
- Gebruik informatiebron 8.*
- 1p 19 Gijs, Arjan en Merel beantwoorden de volgende opdracht: “Noem een product waarover accijns betaald moet worden.”
Gijs zegt: “Ik tank elke week benzine voor de scooter en daarover moet ik onder andere accijns betalen.”
Gijs vraagt zich af hoeveel procent van de consumentenprijs uit belastingen bestaat.
Welk percentage is juist?
- A 16,0%
 - B 48,7%
 - C 64,7%
 - D 68,4%
- 1p 20 De economieleraar zegt: “De minister van Financiën verhoogt graag de accijns want dat levert extra belastinginkomsten op.”
→ Hoeveel bedragen de extra belastinginkomsten per liter loodvrije benzine als de accijns per liter met € 0,05 wordt verhoogd? Geef de berekening.

1p 21 Volgens Merel blijft het hier niet bij. “Gijs, je hebt bij de aankoop van een liter benzine accijns en BTW betaald, maar de overheid ontvangt ook nog belasting van de pomphouder”, zegt ze.
→ Geef een andere belasting die de pomphouder nog meer moet betalen.

1p 22 Arjan zegt: “De overheid ontvangt door het heffen van accijns veel belasting.”
Gijs ziet een nadeel: “Een hoge accijns kan op termijn ook leiden tot meer uitgaven van de collectieve sector.”
Hieronder staan enkele tussenstappen.
1 lagere winst
2 minder consumptie
3 minder werkgelegenheid

Op welke regel wordt de gedachtegang van Gijs juist weergegeven?

- A hoge accijns → 1 → 2 → 3 → meer uitgaven van de collectieve sector
- B hoge accijns → 1 → 3 → 2 → meer uitgaven van de collectieve sector
- C hoge accijns → 2 → 1 → 3 → meer uitgaven van de collectieve sector
- D hoge accijns → 2 → 3 → 1 → meer uitgaven van de collectieve sector
- E hoge accijns → 3 → 1 → 2 → meer uitgaven van de collectieve sector
- F hoge accijns → 3 → 2 → 1 → meer uitgaven van de collectieve sector

Gezinnen in de problemen

Bij de beantwoording van de vragen 23 tot en met 27 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 9 en 10 in de bijlage.

Nederland is een welvarend land. We verdienen veel geld en consumeren steeds meer. Toch hebben de Nederlandse huishoudens veel schulden.

Gebruik informatiebron 9.

1p 23 Met hoeveel procent stegen de schulden van de huishoudens in 2005 ten opzichte van 2004? Geef de berekening.

1p 24 De econoom Hans van Nijmegen vindt de totale schuld wel meevallen. “Het grootste deel van de schuld bestaat uit hypothecaire leningen. Deze zijn voor gezinnen wel eens problematisch, maar voor de banken niet. Die ontvangen rente over de leningen.”
→ Geef nog een andere reden waarom hypothecaire leningen voor banken niet problematisch zijn.

Gebruik informatiebron 9.

- 2p **25** De econoom Jodocus van Arnhem is het niet eens met Van Nijmegen.
“De schulden die gezinnen hebben naast hun hypotheek zijn enorm. Dat geeft in veel gevallen problemen.”
Hoe groot is de schuld exclusief hypotheek per huishouden in 2005?
Geef de berekening.

Duizenden gezinnen hebben problemen met het aflossen van hun schulden. In de Tweede Kamer maakt men zich zorgen over de toenemende schuldenproblematiek bij de consumenten. Vooral de reclamespotjes van andere financiers dan banken vinden sommige kamerleden niet goed. Zo zei het SP-kamerlid Agnes Kant: “Consumenten die bij reguliere banken worden afgewezen voor een lening kunnen bij deze financiers wél terecht.” Zij wil een verbod op reclamespotjes en advertenties van deze financiers om consumenten tegen zichzelf te beschermen.

- 2p **26** Geef twee redenen waarom reguliere banken consumenten een lening weigeren.

Gebruik informatiebron 10.

- 2p **27** Volgens de advertentie van informatiebron 10 is de Geld Kaart een gemakkelijk betaalmiddel. Veel consumenten hebben echter niet in de gaten dat door het gebruik van deze Geld Kaart gemakkelijk schulden kunnen ontstaan.
→ Door het gebruik van de Geld Kaart kunnen schulden ontstaan. Neem een gedeelte van de advertentietekst over waaruit dat volgens jou blijkt.
Verklaar je antwoord.

Vermeld in je antwoord ook het regelnummer/de regelnummers.

Ik een beetje meer dan jij!

Bij de beantwoording van de vragen 28 tot en met 34 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 11 en 12 in de bijlage.

Lorenzo werkt in de keuken van een bejaardentehuis. Hij leest in de krant over een onderzoek naar salarissen van directeuren. Het salaris van zijn directeur, de heer Pender, staat er ook in: € 225.000 per jaar! “Krijg nou wat,” zegt hij, “en maar moeilijk doen als wij een procentje loonsverhoging willen.”

- 1p **28** Niet iedereen verdient evenveel. Zo verdient de heer Pender per uur meer dan Lorenzo, terwijl ze evenveel uren werken.
→ Geef een mogelijke oorzaak waardoor de heer Pender meer verdient dan Lorenzo.
- 1p **29** Lorenzo vindt dat iedereen evenveel moet verdienen. “Dat is veel eerlijker.” Zijn vrouw is het niet met hem eens. “Het is niet goed voor de economie wanneer iedereen evenveel verdient.”
→ Geef een argument voor de mening van de vrouw van Lorenzo.

Gebruik informatiebron 11.

- 1p **30** Lorenzo heeft een schatting gemaakt van het netto-inkomen van hemzelf en dat van de heer Pender in 2004 en 2005.

jaar	dhr. Pender	Lorenzo
2004	€ 120.000	€ 12.000
2005	€ 135.000	€ 12.240

Wie is er in 2005 in koopkracht op vooruitgegaan en waarom?

- A** Alleen de heer Pender, want alleen zijn loonstijging in 2005 was in verhouding hoger dan het inflatiepercentage in 2005.
 - B** Alleen Lorenzo, want alleen zijn loonstijging in 2005 was in verhouding hoger dan het inflatiepercentage in 2005.
 - C** Beiden, want de stijging van het loon in 2005 was van beiden in verhouding hoger dan het inflatiepercentage in 2005.
 - D** Geen van beiden, want de stijging van het loon in 2005 was van beiden in verhouding lager dan het inflatiepercentage in 2005.
- 1p **31** Niet alleen Lorenzo, ook de overheid vindt dat de netto inkomensverschillen niet te groot mogen worden. De overheid zorgt er vaak voor dat de netto inkomensverschillen in verhouding kleiner worden.
→ Hoe wordt dit in verhouding verkleinen van netto inkomensverschillen genoemd?

Gebruik informatiebron 12.

- 1p **32** In het krantenartikel dat Lorenzo leest, staat een grafiek over de inkomensverdeling en de invloed van de overheid hierop. Gelukkig staat er een uitleg bij. Hoeveel procent van het nationaal inkomen verdient de groep met de hoge inkomens **na** ingrijpen door de overheid?
- A** 10 %
 - B** 20 %
 - C** 35 %
 - D** 45 %
 - E** 50 %
 - F** 60 %

Gebruik informatiebron 12.

- 2p **33** Wat gebeurt er met de inkomensverhoudingen tussen de drie inkomensgroepen als de overheid ervoor zorgt dat de netto inkomensverschillen kleiner worden?
- 1p **34** De overheid heeft verschillende manieren om de inkomensverschillen te verkleinen. Een voorbeeld daarvan is het heffen van belastingen.
→ Noem naast de belastingheffing een andere maatregel die de overheid kan nemen om de inkomensverschillen kleiner te maken.

Webwinkels

Bij de beantwoording van de vragen 35 tot en met 39 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 13 in de bijlage.

Steeds meer Nederlanders kopen hun producten via internet. In 2005 daalde de omzet van de detailhandel met 2,8%. De verkoop via internet echter steeg met 9,2%. Ook Janneke en Sanne kopen regelmatig via internet.

- 1p **35** Janneke en Sanne vinden het makkelijk om thuis producten te bestellen.
→ Geef nog een andere oorzaak waardoor de verkoop via internet stijgt.

Gebruik informatiebron 13.

- 1p **36** Hoeveel is er in 2005 gemiddeld per persoon via internet gekocht?
Geef de berekening.

Gebruik informatiebron 13.

- 1p **37** Consumenten besteedden in 2005 4,3 procent van hun aankopen bij thuiswinkelbedrijven.
Voor hoeveel miljard euro hebben de consumenten in 2005 in totaal gekocht in de detailhandel?
- A** 46,5 miljard euro
 - B** 74,4 miljard euro
 - C** 134,4 miljard euro
 - D** 215,0 miljard euro

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

- 1p **38** Janneke betaalt het aankoopbedrag voor haar nieuwe mobiele telefoon met behulp van internetbankieren. Volgens Sanne neemt door deze aankoop de girale geldhoeveelheid toe.
→ Neemt de girale geldhoeveelheid toe door deze aankoop? Verklaar je antwoord.
- 1p **39** De vader van Janneke waarschuwt voor het aankopen via internet. Volgens hem loop je dan allerlei risico's. Janneke is het er niet mee eens. "Bol.com is aangesloten bij de geschillencommissie Thuiswinkel Waarborg. Kijk maar naar deze afbeelding. Zijn er problemen dan ga ik naar de geschillencommissie."

Wat is een geschillencommissie?

- A** een afhankelijke organisatie die bij een meningsverschil tussen koper en verkoper het opneemt voor de koper
- B** een afhankelijke organisatie die bij een meningsverschil tussen koper en verkoper een uitspraak doet over het geschil
- C** een onafhankelijke organisatie die bij een meningsverschil tussen koper en verkoper het opneemt voor de koper
- D** een onafhankelijke organisatie die bij een meningsverschil tussen koper en verkoper een uitspraak doet over het geschil